

Новосілець О. В.

Національний університет «Львівська політехніка»

СЕМАНТИЧНА СИСТЕМА В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті проаналізовано семантичну систему сучасної англійської мови. Встановлено, що невіддільною частиною людського суспільства та культури є мова. Зміна темпу життя сучасної людини, розвиток науково-технічної бази, нових реалій викликають значні зміни у мові. В епоху масштабних перетворень, що зачіпають практично всі сфери суспільного життя, англійська мова, ставши мовою глобального поширення, також зазнає певних змін. Вона (мова) пристосовує себе до нових умов навколишнього світу. Впродовж довгого часу англійська мова залишається мовою міжнаціонального спілкування в усьому світі. Про неї часто говорять як про «глобальну мову», «міжнародну мову», а порівняно недавно про неї все частіше почали говорити в множині, як про англійські (“Englishes”), підкреслюючи не тільки її поширеність у світі, а й багате розмаїття її варіантів, діалектів та прислівників.

Встановлено, що на складі словника англійської мови відбилися такі історичні події: прийняття християнства, що зіткнуло англійців з латинською цивілізацією; скандинавське та норманське завоювання; столітня війна; зростання буржуазії; ренесанс; колоніальні захоплення; розвиток торгівлі та промисловості, науки та літератури. Підсумовано, що нині англійська мова належить до великої та поширеної групи мов, названих германськими мовами. Ця група своєю чергою входить у ще більшу групу мов, названих індоєвропейськими мовами, до переліку яких, крім германських, належать слов'янські, романські, кельтські та інші мови. Сучасні германські мови поділяються на дві підгрупи: західногерманські; північногерманські (скандинавські). Виявлено, що існують такі варіанти англійської мови, як британська, американська, канадська, австралійська, індійська, новозеландська та інші. Найуживанішими варіантами є американський та британський. Кожен з цих варіантів має свої особливості у вимові, лексичі та граматиці.

Підкреслено, що співвідношення та взаємодія різних сторін або компонентів мовної системи англійської мови (словникового складу та граматичного ладу) зумовлені різним характером їх зв'язків з історією суспільства, різними видами відображення в них історії народу і, відповідно, різними темпами та закономірностями їх змін. Словниковий склад сучасної англійської мови є найбільш рухливою, найбільш чутливою її зміною.

Ключові слова: семантична система, система мови, англійська мова, семантика, слово, лексика.

Постановка проблеми. Невіддільною частиною людського суспільства та культури є мова. Зміна темпу життя сучасної людини, розвиток науково-технічної бази, нових реалій викликають значні зміни у мові. В епоху масштабних перетворень, що зачіпають практично всі сфери суспільного життя, англійська мова, ставши мовою глобального поширення, також зазнає певних змін. Вона (мова) пристосовує себе до нових умов навколишнього світу. Впродовж довгого часу англійська мова залишається мовою міжнаціонального спілкування в усьому світі. Про неї часто говорять як про «глобальну мову», «міжнародну мову», а порівняно недавно про неї все частіше почали говорити в множині, як про англійські (“Englishes”), підкреслюючи не тільки її поширеність у світі, а й багате розмаїття її варіантів, діалектів та прислівників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вивчення семантичної системи англійської мови знайшла відображення в різних публікаціях сучасних авторів. Так, Т. Агібалова виявила структурно-семантичний потенціал економічної термінологічної системи англійської мови [1]; Н. Бідненко виявила новітні тенденції сучасного термінотворення [2]; В. Борщовецька розробила методичні рекомендації щодо організації навчання студентів економічних спеціальностей англійської фахової лексики [3]; Ю. Демків здійснила компаративний аналіз англійської літературної мови та її територіальних діалектів [4]; А. Колесник охарактеризувала перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів [5]; І. Корунець розробив теорію і практику перекладу [6]; Ю. Панасюк дослідив особливості функціо-

ування американських і британських лексичних еквівалентів у сучасній англійській мові [7]. Виявлено та обґрунтовано сучасну англійську термінологію (Я. Рецер [8], Е. Скороходько [9] та ін.).

Виклад основного матеріалу. На складі словника англійської мови відбилися такі історичні події: прийняття християнства, що зіткнуло англійців з латинською цивілізацією; скандинавське та норманське завоювання; столітня війна; зростання буржуазії; ренесанс; колоніальні захоплення; розвиток торгівлі та промисловості, науки та літератури. Нині англійська мова належить до великої та поширеної групи мов, названих германськими мовами. Ця група своєю чергою входить у ще більшу групу мов, названих індоєвропейськими мовами, до переліку яких, крім германських, належать слов'янські, романські, кельтські та інші мови.

Сучасні германські мови поділяються на дві підгрупи: західногерманські; північногерманські (скандинавські). Виявлено, що існують такі варіанти англійської мови, як британська, американська, канадська, австралійська, індійська, новозеландська та інші. Найуживанішими варіантами є американський та британський. Кожен з цих варіантів має свої особливості у вимові, лексиці та граматиці.

Співвідношення та взаємодія різних сторін або компонентів мовної системи англійської мови (словникового складу та граматичного ладу) зумовлені різним характером їх зв'язків з історією суспільства, різними видами відображення в них історії народу і, відповідно, різними темпами та закономірностями їх змін. Словниковий склад сучасної англійської мови є найбільш рухливою, найбільш чутливою її зміною.

Словниковий склад будь-якої мови, в тому числі англійської, відбиває історію народу – носія цієї мови. Якщо ми розкриємо будь-який етимологічний словник англійської мови, будемо вражені тим, яке місце займають у ньому іншомовні запозичення. Англійська мова, як і будь-яка інша мова, засвоює ті іншомовні елементи, які в ході вживання виявляються корисними, потрібними й збагачують її словниковий склад [1].

Словниковий склад, тобто сукупність слів тієї чи іншої мови, є найбільш рухомою частиною сучасної англійської мови, яка найбільш швидко розвивається. Саме лексика мови особливо чутлива до всіх змін в історії народу – носія цієї мови, і не тільки до змін економічного укладу, а й до будь-яких змін у виробництві, культурі, науці, побуті.

Усі лексичні одиниці сучасної англійської мови характеризуються певною специфікою, відрізняються один від одного за походженням, за ступенем їхньої активності у сфері вживання та за своєю стилістичною належністю. Враховуючи всі перераховані вище особливості, словниковий запас сучасної англійської мови класифікують:

– за походженням – тут лексику прийнято ділити на споконвічну та запозичену;

– за ступенем вживання – словниковий запас буває активний та пасивний. До активного належать одиниці, що часто вживаються, а до пасивного – застаріла і нова лексика (архаїзми, історизми, неологізми);

– за територіальною ознакою (діалектизми);

– за професійною ознакою (професіоналізми);

– за сферою вживання в науковій, офіційній та книжковій мові.

Водночас семантична система сучасної англійської мови включає різнорівневі одиниці:

– фонетичні, до них відносять звуки та інтонацію;

– морфологічні – корінь, афікси тощо;

– лексичні – слова та їх значення; синтаксичні – пропозиції.

Виділяються такі пласти лексики англійської:

– лексика, що входить до територіальних діалектів Великобританії та США;

– лексика, що входить у літературну мову, але має територіальні обмеження;

– лексика, що обмежена рамками одного з варіантів літературної мови і не має територіальних обмежень;

– лексика, що входить до літературної мови і не має територіальних обмежень.

– лексичні одиниці, що входять до першої групи, іменують діалектизмами. Лексичні одиниці, що входять до другої та третьої групи, будемо вважати відповідно американізмами та британізмами.

Лексика, яка входить у четверту групу, іменується загальноанглійською й становить ядро лексико-семантичної системи літературної англійської [10].

Грамматика англійської мови не завжди була в полі зору суспільства, оскільки історично дотримання правил письмового мовлення вимагалось лише для однозначного викладу та інтерпретації письмових документів. Норми ж мовлення як такі були відсутні впродовж значного відтинку часу, що дозволяло широке розмаїття усного мовного висловлювання.

Нині ситуація з граматиною інша. Мовні норми закріплені як за усною, так і за письмовою мовою. Словник англійської мови Macmillan Dictionary дає таке визначення терміна «граматика»: “Set of rules that describe the structure of language and control the way that sentences are formed” / «сукупність правил про структуру мови та поєднання слів у реченні».

Тобто граматику сучасної англійської мови передбачає наявність певних правил слововживання взагалі, і питання граматичної правильності побудови фрази є актуальним як для писемного, так і для усного мовлення.

Причини, через які відбувається розвиток мови як невіддільної властивості людини, частини її сутності, досить очевидні. Через свою цілковиту приналежність до людини як біологічного вигляду мова розвивається послідовно за нею. Оскільки розвиток є якістю живої матерії, то спрямовані зміни живої мови підкоряються законам та правилам живої природи. А оскільки людина невіддільна від соціуму, будучи її необхідним складником, її мова слідує за змінами суспільного життя, відбиваючи соціально-політичні та культурні перетворення.

Відомий британський філолог Девід Крістал пише: “The only languages that don’t change are dead ones” / «Не змінюються лише мертві мови». Решта, живі, перебувають у постійному русі та розвитку за змінами людей – їх носіїв, і навколишнього соціуму.

Розвиток мови відбувається зазвичай поступово, не на основі знищення старого та заміщення його на більш сучасні форми мови, а шляхом доповнення наявного культурно-історичного багажу новими «цінностями», які з часом замінюють ті, що йдуть / застарівають.

Спочатку обидві варіантні форми співіснують у мові, потім, під впливом соціально-політичних чи інших чинників, може відбутися заміна однієї іншою. Тому супутньою умовою розвитку семантичної системи сучасної англійської мови є її варіативність. Видова різноманітність у живій природі та мовна – в людському суспільстві – це необхідна та обов’язкова умова не тільки їх існування, а й плідного розвитку.

Вищевикладені позиції однаково мають місце у сучасному суспільстві, оскільки вони обидві вірні. За всієї суперечності вони відображають реальний стан справ з граматиною сучасної англійської мови. Тому правильніше було б сказати, що англійська не спрощується, а соціально диверсифікується, відбиваючи всю повноту і варі-

абельність свого висловлювання. Це, можливо, відбувається у відповідь на значне розширення її функцій у світі.

Активний розвиток семантичної системи сучасної англійської мови відбувається головним чином вшир, а чи не вглиб. Поява варіативності граматичного вираження відбиває все різноманіття форм її існування. Слідом за розширенням свого ареалу англійська мова, вступаючи у взаємодію з місцевими мовами та культурами, локально пристосовує свою структуру до нових умов і, як наслідок, нових для себе функцій. Словосполучення «англійські мови» вже міцно закріпилося за її варіантними формами в іншомовних країнах. Кожна форма має низку власних, відмінних від національної англійської мови, рис.

Так, наприклад, європейський варіант англійської мови з її дещо «спрощеною» граматичною структурою, пристосованою до розуміння широкою багатомовною аудиторією, став уже визнаною мовою міжнародного спілкування на материковій частині Європи [5, с. 720–721; 8, с. 123–128].

Семантична система сучасної англійської мови, поряд зі своїм існуванням і розвитком як національної мови в англійських країнах, стикається з культурою інших країн і проникає у їх соціолінгвістичне середовище. У неї виникли додаткові функції – функції міжкультурної комунікації.

У прагненні відповідати своїм новим функціям англійська мова пристосовується під них, у тому числі структурно. Звідси виникає множинність її форм, які потім впливають кожна за своєю траєкторією розвитку на «освоєних територіях». Таким чином, розвиток граматики сучасної англійської мови – це поступові кількісні та якісні зміни в її структурі, спрямовані на вдосконалення її функцій як мови міжнародного спілкування у відповідь на глобальні процеси, що відбуваються у світі.

Основні положення парадигми, що отримала в Україні назву «контактна варіантологія англійської мови» [2], можна звести до таких тез:

– диференціація англійської мови виявляється в існуванні варіантів трьох типів (теорія трьох концентричних кіл):

а) національні варіанти англійської мови внутрішнього кола – вони є рідними мовами людей і функціонують у всіх можливих мовних функціях (наприклад, британська, американська, канадська, австралійська, новозеландська англійська);

б) регіональні та локальні варіанти у державах, що звільнилися від колоніального ярма, де англійська є другою офіційною мовою і виконує адміністративну, інструментальну, інтерперсональну

та креативну функції (наприклад, індійський, сингапурський, південноафриканський, нігерійський та інші варіанти зовнішнього кола);

в) регіональні та локальні варіанти розширеного кола, що виконують обмежені функції, які переважно використовуються для міжкультурної комунікації та освоюються через систему освіти (наприклад, європейські варіанти, російська, китайська, японська англійська).

– в основі різниці варіантів лежать відмінності культур, на яких вони базуються, менталітет, а також трансферентні риси рідних користувачів мов.

Диференціальні ознаки варіантів спостерігаються на всіх рівнях мови – у фонетичному акценті, лексиці (особливо при передачі культурних реалій), синтаксисі, морфології, як словозмінної, так і словотвірної, у прагматиці дискурсу.

Найбільш динамічні процеси відбуваються у варіантах зовнішнього кола, де утворюються власні едонорми (спочатку усного, а потім письмового мовлення), що відходять від прототипічних британських або американських екзонорм. Наприклад, у багатьох варіантах спостерігається наділення іменників ознакою дискретності та утворення форм множини числових, з позиції британської / американської норми, іменників (equipments, furnitures, advices). Заради справедливості треба також відзначити, що у зовнішньому колі нерідко продовжують користуватися і екзонормами.

Усі варіанти рівні у лінгвокультурному плані – немає варіантів гірших чи кращих. Не можна зводити варіант (що нерідко відбувається з варіантами розширеного та зовнішнього кіл) до уявлення про недоучену мову, в якій помилки ідентифікуються як риси варіанту. Варіант Зовнішнього і Розширеного кіл – це набагато складніше утворення, що являє собою континуум,

властивий мові білінгвів [10], який складається, принаймні, з трьох частин: акролектної, властивій добре освіченим користувачам переважно у формальному контексті; мезолектної, властивій мові освічених людей у неформальному контексті або при втраті контролю над своєю мовою, та базилектної, характерної для мови малоосвічених користувачів.

У сучасній англійській немає єдиного стандарту, оскільки в кожного варіанта внутрішнього кола свої едонорми: у випадках зовнішнього кола йде становлення власних норм, а варіанти кола, що розширюється, мають широкий вибір екзонорм, не обов'язково за британською моделлю.

На відсутність єдиного стандарту навіть у межах одного варіанта вказує Девід Крістал, виділяючи стандарт усного та письмового мовлення в кожному варіанті. Стандарт мовлення ближчий до узусу, який, як відомо, тяжіє над нормою. Так, стандарт мовлення більш гнучкий і схильний до змін, а слідом за ним змінюється і стандарт письмової мови. Отже, говорячи про міжнародний характер англійської, треба бути обережним, оскільки з цим пов'язані дві полярно протилежні концепції.

Висновки і пропозиції. Сучасна дійсність ставить перед дослідниками семантичної системи англійської мови та її користувачами нові завдання. Глобалізація мови обов'язково супроводжується її локалізацією, ускладнюються відносини мови та соціуму, мови та культури, і це дає ґрунт для виникнення нових лінгвістичних теорій, парадигм. Їхнє розрізнення відбувається не тільки в концептуальному та металінгвістичному аспектах. Воно також важливе для соціолінгвістичного, еволюційного та ідеологічного підходів, що мають як фундаментально-теоретичну, так і прикладну значущість.

Список літератури:

1. Агібалова Т. М. Структурно-семантичний потенціал економічної термінологічної системи англійської мови: особливості перекладу номінативних одиниць. URL: <http://aprus.khpi.edu.ua/article/view/2227-6890.2020.1.15> (дата звернення: 10.11.2021 р.)
2. Бідненко Н. П. Новітні тенденції сучасного термінотворення. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія Філологія*. 2013. № 5. С. 205–210.
3. Борщовецька В. Д. Методичні рекомендації щодо організації навчання студентів економічних спеціальностей англійської фахової лексики. *Наук. вісник каф. ЮНЕСКО Київського нац. лінгв. ун-ту. Сер.: Філологія. Педагогіка. Психологія*. 2008. № 16. С. 127–130.
4. Демків Ю. М. Англійська літературна мова та її територіальні діалекти: компаративний аналіз. *Молодий вчений*. 2017. № 4.3 (44.3). С. 73–76.
5. Колесник А. О. Перекладацькі прийоми під час перекладу термінології наукових текстів. *Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг*. 2010. №1. С. 719–727.
6. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад). Вінниця : Нова книга, 2003. 448 с.
7. Панасюк Ю. В. особливості функціонування американських і британських лексичних еквівалентів в сучасній англійській мові. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. 2018. №2. Том 29. С. 51–55.

8. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика : очерки лингвистической теории перевода. Москва : Р. Валент, 2007. 240 с.
9. Скороходько Е. Ф. Сучасна англійська термінологія. Київ : УІЛІМ, 2002. 76 с.
10. Bielenia-Grajewska Magdalena. Linguistic Borrowing in the English Language of Economics. 2009. № 3. С. 103–133.

Novosilets O. V. SEMANTIC SYSTEM IN ENGLISH LANGUAGE

The article analyzes the semantic system of modern English language. It has been determined that language is an integral part of human society and culture. Change of tempo of modern man's life, development of scientific and technical base, new realities cause significant changes in language. In the era of large-scale transformations affecting almost all areas of people's life, English, becoming the language of global distribution, also gets some changes. It (language) adapts itself to the new conditions of the world. During the long period, English stays the language of international communication in the whole world. It is often referred to as a "global language", "international language", and relatively recently it has been increasingly talked about in the plural as about "Englishes", underlining not only its spreading in the world, but also a rich variety of its variants, dialects and adverbs.

It has been determined that the following historical events were reflected on the composition of the English dictionary: the adoption of Christianity, which confronted the British with Latin civilization; Scandinavian and Norman Conquest; the Hundred Years' War; the growth of the bourgeoisie; Renaissance; colonial conquests; development of trade and industry, science and literature. It has been summarized that nowadays English belongs to a large and widespread group of languages called Germanic languages. This group, in turn, is part of a larger group of languages called Indo-European languages, which in addition to Germanic, include Slavic, Romance, Celtic and other languages. Modern Germanic languages are divided into two subgroups: West Germanic; North Germanic (Scandinavian). It has been found that there are such variants of English language as British, American, Canadian, Australian, Indian, New Zealand and others. The most commonly used variants are American and British. Each of these variants has its features in pronunciation, vocabulary and grammar.

It has been emphasized that the correlation and interaction of different parts or components of English language system (vocabulary and grammar) are due to the different nature of their connections with history of society, different types of reflection in them of the history of nation and, accordingly, different rates and patterns of their changes. The vocabulary of modern English is the most mobile, the most sensitive change of it.

Key words: semantic system, language system, English language, semantics, word, vocabulary.